

Briselē, 25.4.2018.
COM(2018) 232 final

**KOMISIJAS PAZIŅOJUMS EIROPAS PARLAMENTAM, PADOMEI, EIROPAS
EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJAI UN REĢIONU KOMITEJAI**

Paziņojums "Ceļā uz vienotas datu telpas izveidi Eiropā"

{SWD(2018) 125 final}

1. Ievads

Uz datiem balstīta inovācija ir galvenais izaugsmes un nodarbinātības virzītājspēks, kas var būtiski uzlabot Eiropas konkurētspēju pasaules tirgū. Ja tiktu ieviesti pareizie pamatnosacījumi, līdz 2020. gadam Eiropas datu ekonomikas apmērs varētu divkāršoties.¹

Komisija jau ir veikusi galvenos pasākumus, lai uzlabotu pamatnosacījumus attiecībā uz nozarēm, kuras intensīvi izmanto datus. Ar Vispārīgo datu aizsardzības regulu² ES ir izveidojusi stabilu digitālās uzticamības pamatu, priekšnoteikumu datu ekonomikas ilgtspējīgai attīstībai. Vispārīgā datu aizsardzības regula garantē augstu datu aizsardzības līmeni. Visiem, uz ko attiecas jaunie noteikumi, kuri stāsies spēkā 2018. gada 25. maijā, būs jānodrošina pilnīga to izpilde. Lai radītu pamatu konkurences priekšrocībai nākotnē, pamatojoties uz uzticamām un apstiprinātām datu tehnoloģijām, personas datu brīvu apriti ES saskaņā ar ES datu aizsardzības noteikumiem papildinās nepersonizētu datu brīva aprite saskaņā ar 2017. gada septembra priekšlikumu regulai³.

Tomēr ir jāturpina rīkoties, lai uzlabotu datu izmantošanas efektivitāti ES. Saskaņā ar Digitālā vienotā tirgus stratēģiju Komisija ir veikusi svarīgus pasākumus šajā jomā. 2017. gada janvārī tā publicēja paziņojumu “Veidojot Eiropas datu ekonomiku”⁴, ar ko aizsākās vērienīga apspriešanās ar ieinteresētajām personām, ietverot arī sabiedrisko apspriešanos tiešsaistē⁵. Turpmākajā Digitālā vienotā tirgus stratēģijas vidusposma novērtējumā⁶ tika paziņotas iniciatīvas par nepersonizētu datu brīvu apriti un par publisko datu un publiski finansēto datu pieejamību un atkalizmantošanu. Tajā bija norādīti arī turpmākie pasākumi attiecībā uz privātā sektora sabiedriskas nozīmes datiem.

Uzlabojot spēkā esošos datu aizsardzības tiesību aktus, Komisija tagad ierosina pasākumu paketi, kas ir svarīgs solis ceļā uz **vienotu datu telpu ES** — vienotu digitālu telpu tādā mērogā, kas ļaus izstrādāt jaunus uz datiem balstītus produktus un pakalpojumus. Šie līdztekus paziņojumam ierosinātie pasākumi ietver:

- priekšlikumu pārskatīt Direktīvu par valsts sektora informācijas atkalizmantošanu jeb Publiskā sektora informācijas atkalizmantošanas direktīvu (PSI direktīva)⁷;
- ieteikuma par piekļuvi zinātniskajai informācijai un tās saglabāšanu atjauninājumu⁸;
un

¹ No 1,99 % ES IKP 2016. gadā līdz 4 % 2020. gadā, IDC 2017. gads, Eiropas datu tirgus pētījums, galīgais ziņojums.

² OV L 119, 4.5.2016., 1. lpp.

³ COM (2017) 495 *final*.

⁴ COM (2017) 9 *final*.

⁵ <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/public-consultation-building-european-data-economy>.

⁶ COM (2017) 228 *final*.

⁷ COM (2018) 234.

⁸ C(2018) 2375.

- norādījumus par privātā sektora datu apmaiņu⁹.

Šo norādījumu pamatā ir šajā paziņojumā noteiktie principi datu apmaiņai starp uzņēmumiem un starp uzņēmumiem un valsts sektora struktūrām. Paredzētie pasākumi attiecas uz dažādiem datu veidiem, un tāpēc to intensitātes līmeņi ir dažādi. Taču tai pat laikā tie visi ir vērsti uz vienu plašāku mērķi: vienotā datu telpā apkopot dažādu nozaru, valstu un disciplīnu datus, kas ir galvenais inovācijas un izaugsmes avots.

2. Uz datiem balstītas inovācijas sociālekonomisko priekšrocību izmantošana

Dati ir digitālā vienotā tirgus izejmateriāls. Tie var izraisīt apvērsumu mūsu dzīvē un radīt jaunas izaugsmes iespējas, tostarp maziem un vidējiem uzņēmumiem. Milzīga datu apjoma pieejamība, ko lielākoties rada mašīnas un sensori, ietekmē mūs visus. Patiesībā ir maz tādu mūsu dzīves jomu, kuras jau nebūtu skārusi notiekošā datu revolūcija. Optimāla datu izmantošana var palīdzēt mums dzīvot veselīgāk un ilgāk, kā arī mierīgākā un videi nekaitīgākā veidā. Tā arī var palīdzēt mūsu zinātniekiem izstrādāt labākus modeļus klimata pārmaiņu un dabas katastrofu prognozēšanai.

Datu gudrai izmantošanai ir pārveidojoša ietekme visās ekonomikas nozarēs un valsts sektorā.

Piemēram, lauksaimniecības nozarē jaunāko laikapstākļu vai augsnes mitruma datu analīze var palīdzēt uzlabot augkopības ražīgumu. Ražošanas nozarē reālā laika sensoru dati palīdz profilaktiskajā uzturēšanā.

Uz datiem balstīta inovācija var arī uzlabot valsts politikas veidošanu, publisko pakalpojumu sniegšanu un samazināt administratīvo slogu. Tā var palīdzēt krīzes pārvarēšanā un vides un finanšu politikas izstrādē. Pētniecisko datu apmaiņa epidēmiju uzliesmojuma gadījumā var palīdzēt ātrāk veikt attiecīgu pētījumu un laicīgāk reaģēt.

Augstas izšķirtspējas satelītu dati no Copernicus Sentinel satelītiem palīdz reālā laikā uzraudzīt dabas ūdens resursus, lai nepieļautu sausumu vai piesārņojumu. Šādi dati ir būtisks ieguvums valsts iestādēm, pētniekiem un privātiem uzņēmumiem, sniedzot inovatīvus pakalpojumus.

Datu ekonomiskā ietekme ir milzīga. ES 2016. gadā bija 254 850 datu uzņēmumu¹⁰, un ātras izaugsmes gadījumā šis rādītājs varētu palielināties līdz aptuveni 360 000 līdz 2020. gadam.

Kopumā spēja analizēt un mācīties no datiem ātri kļūst par galveno elementu veiksmīgā uzņēmējdarbībā un efektīvā pārvaldībā. Uzņēmumi, kuru rīcībā ir milzīgs datu apjoms, kā arī

⁹ SWD(2018) 125.

¹⁰ Organizācijas, kuru galvenā darbība ir ar datiem saistītu produktu, pakalpojumu un tehnoloģiju ražošana.

darbinieki ar tehniskām spējām un prasmēm, lai varētu šos datus analizēt, gūs konkurences priekšrocību¹¹.

Dati ir arī atzīti par arvien svarīgāku aktīvu jaunu tehnoloģiju, piemēram, mākslīgā intelekta (MI) un lietu interneta (LI), izstrādē. MI risinājumi varētu radīt būtiskus ieguvumus gan valsts, gan privātajam sektoram. Mākslīgā intelekta tehnoloģiju izmantošana atbalsta produktivitāti un konkurētspēju daudzos dažādos sektoros. Tās arī palīdz risināt sabiedrības un vides problēmas, vienlaikus risinot savas problēmas. Šajā saistībā papildus šai datu paketei Komisija pieņem paziņojumu “Mākslīgais intelekts Eiropai”, kurā ir izklāstīta ES stratēģija mākslīgā intelekta jomā. Stratēģijā ir trīs virzieni: Eiropas tehnoloģisko un rūpniecisko spēju uzlabošana, gatavošanās sociālekonomiskām pārmaiņām un piemērota ētiskā un tiesiskā regulējuma nodrošināšana. Viens no galvenajiem mērķiem ir demokratizēt mākslīgā intelekta tehnoloģiju, lai atbalstītu ne tikai jaunuzņēmumus mākslīgā intelekta jomā, bet arī mākslīgā intelekta lietotājus, tostarp jebkāda izmēra netehniskus uzņēmumus. Komisija 2019. gadā sāks darbināt platformu “MI pēc pieprasījuma”, lai dotu Eiropas pētniekiem un uzņēmumiem piekļuvi kvalitatīviem mākslīgā intelekta rīkiem, datiem un pakalpojumiem.

Kopā ar šo datu paketi Komisija pieņem vēl vienu datu ekonomikā nozīmīgu iniciatīvu, proti, paziņojumu “Kā digitālajā vienotajā tirgū īstenot veselības un aprūpes digitālo pārveidi; iedzīvotāju iespēju stiprināšana un veselīgākas sabiedrības veidošana”, kurā aplūkots potenciāls saistībā ar datiem, kam ir galvenā nozīme digitālajā pārveidē. Dati var uzlabot miljoniem iedzīvotāju labklājību un mainīt veidu, kādā tiek sniegti veselības un aprūpes pakalpojumi, tostarp nodrošināti personalizēti medikamenti, agrīni atklāti infekciju uzliesmojumi un paātrināta zāļu un medicīnas ierīču izstrāde.

Lai izmantotu šo datu ekonomikas potenciālu, ES ir jāizmanto savas iespējas – kā norādīts digitālā vienotā tirgus vidusposma novērtējumā un atbilstīgi datu aizsardzības tiesību aktiem – stimulēt inovāciju veselības aprūpes risinājumos, piemēram, telemedicīnā un mobilajās veselības aplikācijās. Ir noteiktas trīs galvenās darbības jomas:

- iedzīvotāju droša piekļuve veselības datiem un dalīšanās ar tiem;
- labāki dati pētniecības veicināšanas, slimību profilakses un personalizētas veselības un aprūpes vajadzībām;
- digitālie rīki, kuri dod vairāk iespēju iedzīvotājiem un ļauj sniegt personalizētu aprūpi.

Iepriekš minētajā paziņojumā Komisija ir izklāstījusi darbības, kuras ir jāveic visās trijās jomās. Tās ietver ieteikumus par Eiropas elektronisko pacienta medicīnisko karšu apmaiņas formātu, mehānismu brīvprātīgai datu, tostarp genomu datu, apmaiņas koordinēšanai

¹¹ ESAO, “Data-driven innovation. Big Data for Growth and Well-being”, 2015. gads.

profilakses un personalizētās medicīnas izpētes vajadzībām, kā arī priekšlikumus par inovācijas un paraugprakses apmaiņu, veselības un aprūpes iestāžu spēju veidošanu un tehnisko palīdzību veselības un aprūpes iestādēm.

Iepriekš minētos pasākumus papildina arī sākotnējā analīze attiecībā uz jautājumiem par drošību un atbildību¹² saistībā ar jaunajām uz datiem balstītajām digitālajām tehnoloģijām, lai nodrošinātu uzticamu un atbildīgu vidi, radot uzņēmējiem un investoriem paredzamu tiesisko vidi un garantējot patērētāju un iedzīvotāju tiesību aizsardzību. Kopā ar attiecīgajām iniciatīvām, kuras tika īstenotas līdz šim saskaņā ar Digitālā vienotā tirgus stratēģiju, šie pasākumi radīs Eiropas Savienībai unikālu iespēju izmantot datu revolūcijas sniegtās iespējas un attīstīt plaukstošu, ilgtspējīgu un drošu datu ekonomiku, pamatojoties uz iekšējā tirgus mērogu, Eiropas uzņēmumu inovatīvo veiktspēju un pilnībā ievērojot Eiropas vērtības.

3. Publiskie dati un publiski finansētie dati izmantošanai uz datiem balstītas inovācijas pakalpojumos

Piekļuve publiskiem datiem un publiski finansētiem datiem un to atkalizmantošana ir viens no svarīgākajiem kopējās Eiropas datu telpas stūrakmeņiem. Digitālā vienotā tirgus stratēģijas vidusposma novērtējumā Komisija paziņoja, ka, pamatojoties uz spēkā esošo tiesību aktu izvērtējumu un ietekmes novērtējumu¹³, tā sagatavos iniciatīvu par piekļuvi publiskiem datiem un publiski finansētiem datiem un to atkalizmantošanu. Šajā iedaļā ir izklāstīti šīs iniciatīvas elementi.

a) Valsts sektora informācijas atkalizmantošana

Valsts sektora struktūras ražo un apkopo milzīgu daudzumu datu, kas ir vērtīgs izejmateriāls inovatīvu digitālo pakalpojumu izstrādē un labākas politikas veidošanā.

Valsts sektora informāciju var izmantot kā pamatu plašam produktu un pakalpojumu klāstam. Piemēram, [iMar](#) lietotnē tiek izmantota informācija, ko publicē valstij piederošas Spānijas ostas, un tā tiek apvienota ar Spānijas valsts laikapstākļu dienesta sniegtajām vēja prognozēm. Tādējādi lietotnes lietotāji saņem gan informāciju reālā laikā, gan kuģošanas prognozes, lai viņi varētu droši plānot savu jūras braucienu. Līdzīgi dziļuma mērījumu datus, kurus sākotnēji apkopo valsts hidrogrāfijas aģentūras drošas kuģošanas vajadzībām, atkalizmanto EMODnet partnerība topogrāfiskajās kartēs, lai uzlabotu vētras izraisītu viļņu prognozes Ziemeļjūrā.

ES jau ir veikusi vairākus pasākumus, lai darītu pieejamus Savienībā valdības datus, kuri ir svarīgs datu ekonomikas aktīvs. Ar Direktīvu 2003/98/EK par valsts sektora informācijas

¹² Dienestu darba dokuments par Mašīnu direktīvas un Atbildības par produktiem direktīvas izvērtējumu un dienestu darba dokuments pa jauno digitālo tehnoloģiju atbildību.

¹³ SWD(2018) 127.

atkalizmantošanu¹⁴ ir izveidots ES mēroga regulējums, kas stimulē publiski finansēto datu pārrobežu izmantošanu un palīdz izstrādāt Eiropas mēroga datu pakalpojumus un produktus. To papildina pasākumi, kuri atvieglo valsts sektora datu meklēšanu un izmantošanu citās valstīs un valodās, piemēram, Eiropas Atvērto datu portāla [Atklāto datu portāla]¹⁵ izveide. Komisija rāda piemēru ar tiesisko regulējumu savu datu atkalizmantošanai¹⁶. To papildina Atklāto datu portāls, kas ļauj piekļūt ES iestāžu un citu ES struktūru datiem¹⁷. Šis regulējums ir viens no modernākajiem atkalizmantošanas režīmiem pasaulē, kurā pēc noklusējuma ir atļauta Komisijas datu atkalizmantošana nekomerciālos un komerciālos nolūkos, turklāt netiek pieprasīts iesniegt individuālu pieteikumu, nav piemērota maksa par atkalizmantošanu, paredzēti atkalizmantošanas nosacījumi vai diskriminēti atkalizmantotāji; ir noteikti pavisam nedaudzi pienācīgi pamatoti izņēmuma gadījumi.

Direktīvas par valsts sektora informācijas atkalizmantošanu pārskatīšana¹⁸ ir pašreizējās Datu paketes pamatā. Ierosinātās izmaiņas veicinās reālas pārmaiņas, padarot pieejamu lielāku daudzumu datu un padarot datus pieejamākus atkalizmantošanai. Pārskatīšanai ir šādi mērķi:

- samazināt šķēršļus ienākšanai tirgū, jo īpaši maziem un vidējiem uzņēmumiem, pazeminot maksu par valsts sektora informācijas atkalizmantošanu;
- palielināt datu pieejamību, direktīvas darbības jomā iekļaujot jaunus publisku un publiski finansētu datu veidus: i) sabiedrisko pakalpojumu un transporta nozares valsts uzņēmumu informāciju un ii) pētniecības datus;
- pieprasot pārredzamāku publisko un privāto attiecību dibināšanas kārtību¹⁹, samazināt risku, kas saistīts ar pārmērīgu pirmsācēja priekšrocību, no kuras gūst labumu lieli uzņēmumi un kura tādējādi ierobežo attiecīgo datu atkalizmantotāju skaitu;
- palielināt uzņēmējdarbības iespējas, mudinot publicēt dinamiskos datus un izmantot lietojumprogrammu saskarnes (LPS).

Ir ļoti svarīgi nodrošināt piekļuvi dinamiskajiem datiem caur lietojumprogrammu saskarnēm, jo tā tiek atbalstīta atvērto datu ekosistēma, ietaupīts laiks un nauda automatizēta lejupielādes procesa dēļ, un lielā mērā stimulēta datu atkalizmantošana plašā produktu un pakalpojumu klāstā. Datu apmaiņa, pareizi un droši izmantojot lietojumprogrammu saskarnes, var radīt

¹⁴ [Eiropas Parlamenta un Padomes 2003. gada 17. novembra Direktīva Nr. 2003/98/EK par valsts sektora informācijas atkalizmantošanu.](#)

¹⁵ [https://www.europeandataportal.eu/.](https://www.europeandataportal.eu/)

¹⁶ [Eiropas Komisijas Lēmums 2011/833/ES par Komisijas dokumentu atkalizmantošanu.](#)

¹⁷ <https://data.europa.eu/euodp/en/home>.

¹⁸ COM (2018) 234.

¹⁹ Šādas kārtības galvenā problēma ir tā, ka tās dēļ viens vai tikai daži atkalizmantotāji izmanto datus praksē un šī atkalizmantošana ir ierobežota nevis tirgus specifiskas dēļ, bet tās kārtības dēļ, kādā tika nodibinātas publiskās un privātās attiecības. Procesa pārredzamība ir uzlabota, lai ierobežotu “pārmērīgu pirmsācēja priekšrocību”, a) dodot iespēju jebkuram uzņēmumam uzzināt par pieejamajiem datiem un b) paplašinot attiecīgo datu faktisko atkalizmantotāju loku.

būtisku pievienoto vērtību dažādām datu vērtības ķēdē iesaistītajām pusēm. Tā var arī veicināt vērtīgu ekosistēmu izveidi ap tādiem datu aktīviem, kuru potenciālu datu turētāji bieži neizmanto.

Pašlaik valsts nozares struktūras izmanto lietojumprogrammu saskarnes nepietiekami, un daudzi dokumenti aizvien ir pieejami PDF formātā. Tāpēc, radot pakalpojumus ar vienoto vērtību, nepietiekami optimāli tiek izmantoti valsts sektora dinamiskie dati. Ierosinātās izmaiņas Direktīvā par valsts sektora informācijas atkalizmantošanu ir paredzētas tam, lai paātrinātu Eiropas valsts sektora struktūru virzību ceļā uz tīklā balstītām funkcijām un dinamisko datu plašāku izplatīšanu un lietojumprogrammu saskarņu izmantošanu.

Paketē ir iekļauti arī **Datubāzu direktīvas**²⁰ izvērtējuma rezultāti. Izvērtējums²¹ attiecas uz abu direktīvas daļu vispārēju darbību, datubāzu autortiesībām un aizsardzību ar *sui generis* tiesībām, īpaši pievēršoties tieši *sui generis* tiesību īstenošanas novērtējumam. Tas ietver direktīvā noteikto *sui generis* tiesību un datu ekonomikas attiecību analīzi.

Viens no galvenajiem secinājumiem izvērtējumā ir tāds, ka *sui generis* tiesības sistemātiski neaptver lielus datu apjomus un viena avota datubāzes²², tādējādi netiek novērsti problemātiskie gadījumi, kad konkrēti tiesību subjekti varētu paziņot par digitālo datu netiesām īpašumtiesībām. Tomēr izvērtējumā ir norādīts, ka turpmāk šis pieņēmums ir cieši jāuzrauga, jo dažas tiesvedības ir izraisījušas jautājumus akadēmiskajās un ieinteresēto personu aprindās par to, vai tiesām *sui generis* tiesības var piemērot plašāk, nekā ir vispārīgi pieņemts, piemēram, attiecībā uz mašīnu ģenerētiem datiem. Datubāzu direktīvas izvērtējumā ir aplūkota arī iespējamā mijiedarbība starp *sui generis* tiesībām un Direktīvu par valsts sektora informācijas atkalizmantošanu, kas ir jautājums, kurš bija iekļauts arī Direktīvas par valsts sektora informācijas atkalizmantošanu izvērtējumā²³. Ņemot vērā to, ka šāda mijiedarbība varētu notikt praktiski, Direktīvas par valsts sektora informācijas atkalizmantošanu pārskatīšana ir ierosināta, lai precīzāk saskaņotu abu instrumentu noteikumus.

Ierosinātajā pārskatā ir arī ietverti precizējumi par attiecībām starp Direktīvu par valsts sektora informācijas atkalizmantošanu un Direktīvu, ar ko izveido Telpiskās informācijas infrastruktūru (*INSPIRE*)²⁴, lai nodrošinātu abu juridisko instrumentu pilnīgu saskaņu.

Turklāt saskaņā ar Eiropas infrastruktūras savienošanas instrumenta programmu Komisija turpinās atbalstīt pilntiesīgas atvērto datu infrastruktūras izmantošanu kā turpinājumu Eiropas Atklāto datu portāla izmantošanai²⁵. Šādā vidē varētu būt pieejami sadarbībai dati un rīki,

²⁰ [Eiropas Parlamenta un Padomes 1996. gada 11. marta Direktīva 96/9/EK par datubāzu tiesisko aizsardzību.](#)

²¹ SWD(2018) 146.

²² Viena avota datubāze nozīmē, ka nav neviena cita datu avota, izņemot tikai to, kuru šī datubāze jau izmanto.

²³ SWD(2018) 145.

²⁴ [Eiropas Parlamenta un Padomes 2007. gada 14. marta Direktīva 2007/2/EK.](#)

kā arī zināšanas un atbalsts, lai palielinātu atvērto datu atkalizmantošanu Eiropas valsts pārvaldes struktūrās un uzņēmumos, galvenokārt mazajos un vidējos uzņēmumos, un lai uzlabotu satura veidošanas spēju, kas vajadzīga Eiropas mākslīgā intelekta attīstībai. Komisija ir ierosinājusi²⁶, ka datu apmaiņu valsts sektorā atbalstīs arī **Datu apmaiņas atbalsta centrs** saskaņā ar Eiropas infrastruktūras savienošanas instrumenta programmu no 2019. gada.

Komisija arī apsver citas finansēšanas iespējas, lai atbalstītu valsts sektora datu pieejamību atkalizmantošanai pēc 2020. gada nolūkā izveidot vispusīgu kopēju Eiropas datu telpu.

Visbeidzot, valsts sektora informācijas atkalizmantošanas principi tiek ņemti vērā arī tad, kad Eiropas strukturālie un investīciju (ESI) fondi²⁷ atbalsta un apmierina vietējās vajadzības, palielinot efektivitāti ar e-pārvaldes risinājumiem, publiskās informācijas un administrācijas sistēmu modernizāciju.

b) Piekļuve zinātniskajai informācijai un tās saglabāšana

Jo īpaši saistībā ar piekļuvi publiski finansētu pētījumu rezultātiem un to atkalizmantošanu atvērtā zinātne ir noteikta²⁸ par ļoti svarīgu elementu, kas nepieciešams, lai zinātne attīstītos un sabiedrība gūtu labumu. Tas tika uzsvērts Padomes secinājumos par pāreju uz atvērtās zinātnes sistēmu²⁹, kuros Padome aicināja Komisiju sadarbībā ar Atvērtās zinātnes politikas platformu un ciešā sadarbībā ar dalībvalstīm un ieinteresētajām personām turpināt attīstīt Eiropas atvērtās zinātnes programmu. Atvērtā zinātne aicina nodrošināt, ka dažādu pētnieku (tostarp iedzīvotāju-zinātnieku) īstenotie zinātniskie procesi ir atklāti visos posmos, proti, no projekta izstrādes, metodikas un darbplūsmām līdz rezultātu izplatīšanai, lai pētniecībā būtu vieglāk pamatoties uz iepriekšējiem pētījumiem. Tas uzlabo kvalitāti, nepieļauj dublēšanos un atvieglo atkalizmantošanu, kas galu galā pastiprina zinātnes ietekmi uz sabiedrību. Komisija uzskata, ka ir laiks ļaut piekļūt zinātniskajai informācijai saistībā ar atvērto zinātni un to saglabāt, pamatojoties uz atvērtās zinātnes politiku par atvērto piekļuvi no 2012. gada.

Komisija rāda atvērtās piekļuves politikas piemēru ar saviem programmas “Apvārsnis 2020” noteikumiem. Tā arī atbalsta atvērtās zinātnes pamatā esošo rīku un pakalpojumu attīstību, finansējot Eiropas portālu Eiropas atvērtās zinātnes mākonim³⁰.

2012. gadā Komisija pieņēma politikas pasākumu paketi ar vairākiem pasākumiem, lai uzlabotu Savienībā saražotās zinātniskās informācijas pieejamību. Šajā paketē ir iekļauts

²⁵ <http://data.europa.eu/europeandataportal>.

²⁶ <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/connecting-europe-facility-cef-telecom-work-programme-2018-adopted>.

²⁷ <https://cohesiondata.ec.europa.eu>.

²⁸ COM (2018) 22 *final*.

²⁹ <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-9526-2016-INIT/en/pdf>.

³⁰ SWD(2018) 83 *final*.

Komisijas Ieteikums 2012/417/ES par piekļuvi zinātniskajai informācijai un tās saglabāšanu³¹, kura pamatā ir priekšnoteikums, ka publiski finansētai zinātniskajai informācijai ir jābūt pieejamai un atkalizmantojamai ar pēc iespējas mazākiem ierobežojumiem.

Ieteikuma izvērtējums apstiprina, ka tas ir vērtīgs un ietekmīgs rīks, kas aizvien ir svarīgs politikai. Tomēr, lai tā būtu arī turpmāk, ir nepieciešams to pārskatīt, lai atainotu jaunākās tendences pētniecības praksē un ES politikā. Kā paziņots Eiropas mākoņdatošanas iniciatīvā³², kas veidota saistībā ar Eiropas atvērtās zinātnes mākonī un Digitālā vienotā tirgus stratēģijas vidusposma novērtējumu³³, pašreizējā datu paketē ir iekļauta Ieteikuma par piekļuvi zinātniskajai informācijai un tās saglabāšanu pārskatīšana³⁴.

Ieteikuma pārskatīšana tiek piedāvāta paralēli ar Direktīvas par valsts sektora informācijas atkalizmantošanu pārskatīšanu³⁵, ierosinot direktīvas darbības jomā iekļaut pētniecības datus un nodrošināt ES atvērtās piekļuves un atvērto datu politikas virzienu saskaņotību un papildināmību. Tādējādi tiek atraisīts valsts sektora informācijas un publiski finansēto pētniecības datu potenciāls. Pamatojoties uz ierosināto Direktīvas par valsts sektora informācijas atkalizmantošanu pārskatīšanu, dalībvalstīm būtu pienākums izstrādāt politiku saistībā ar atvērto piekļuvi publiskajiem un valstij piederošajiem pētniecības datiem un pārskatītajā Ieteikumā par piekļuvi zinātniskajai informācijai un tās saglabāšanu būtu sniegti norādījumi par to, kā īstenojama atvērtā piekļuve publiskiem un valstij piederošiem pētniecības datiem.

4. Privātā sektora dati kā inovācijas un konkurētspējas galvenais virzītājspēks Eiropā

Piekļuve privātā sektora datiem un to atkalizmantošana ir vēl viens svarīgs kopējās Eiropas datu telpas stūrakmens. Saskaņā ar Digitālā vienotā tirgus stratēģijas vidusposma novērtējumu un pamatojoties uz apspriešanās ar ieinteresētajām personām rezultātiem, var noteikt vairākus privātā sektora datu apmaiņas principus, kuri ir jāņem vērā³⁶.

a) Datu apmaiņa uzņēmumu darījumos ar uzņēmumiem (B2B)

Paziņojumā “Veidojot Eiropas datu ekonomiku” ir ierosināti vairāki jautājumi par aizvien pieaugošo datu apjomu. Bieži to automātiski rada mašīnas vai procesi, kuru pamatā ir tādas jaunās tehnoloģijas kā lietu internets. Lai gūtu maksimālu labumu no tā un citiem privātā

³¹ C(2012) 4890 *final*.

³² COM (2016) 178 *final*.

³³ COM (2017) 228 *final*.

³⁴ C(2018) 2375.

³⁵ COM(2018) 234.

³⁶ SWD(2018) 125 “Norādes par privātā sektora datu apmaiņu Eiropas datu ekonomikā”, kurās ir divas daļas. Viena – par datu apmaiņu uzņēmumu darījumos ar uzņēmumiem (B2B), bet otra – par datu apmaiņu uzņēmumu darījumos ar valsts iestādēm (B2G).

sektora datu veidiem, tirgus dalībniekiem var būt nepieciešams piekļūt šiem datiem un tos izmantot arī citās valstīs dažādās situācijās. Kā noteikts minētajā paziņojumā, nepersonizēti dati, kurus automātiski ģenerē lietu interneta objekti, raisa īpašus jautājumus, jo parasti šādu objektu ražotāji atrodas privileģētā situācijā, kas ļauj tiem noteikt ģenerēto datu pieejamību un izmantojumu. Atkarībā no attiecīgā tirgus veida tie var piešķirt un var arī nepiešķirt piekļuves un izmantošanas tiesības objekta lietotājam, kuram var tikt liegta iespēja izmantot datus, kuru ģenerēšanu viņš ir izraisījis.

Dialogs ar ieinteresētajām personām un atbildes uz tiešsaistes aptaujas jautājumiem³⁷ apliecināja, ka ieinteresētās personas lielākoties piekrīt, ka vērienīgāka datu maiņa uzņēmuma darījumos ar uzņēmumiem būtu labvēlīga. Vienlaikus tās uzskata, ka šajā datu ekonomikas attīstības posmā pašreizējais tiesiskais regulējums ir piemērots mērķim un ka ir par agri horizontāliem tiesību aktiem par datu apmaiņu uzņēmuma darījumos ar uzņēmumiem. Vispirms būtu jānodrošina, ka datu tirgos ir labākie iespējamie apstākļi, lai tie varētu attīstīties paši, par stūrakmeni nosakot līgumu brīvību. Kopumā uzņēmumiem ir jāvar brīvi lemt par to, kam un ar kādiem nosacījumiem var piešķirt pieļaidi saviem nepersonizētajiem datiem. Kopumā arī ieinteresētās personas neveicina nevienu jaunu “datu īpašumtiesību” veidu, un šajā sakarā dažādi aptaujas dati liecina, ka saistībā ar datu apmaiņu uzņēmuma attiecībās ar uzņēmumiem ļoti svarīgs jautājums ir ne tik daudz par īpašumtiesībām, bet gan to, kā tiek organizēta pieļaide.

No otras puses, ieinteresētās personas ļoti atbalsta neregulatīvus pasākumus, piemēram, i) LPS izmantošanas veicināšanu, lai atvieglotu un vēl vairāk automatizētu piekļuvi datu kopām un to izmantošanu; ii) ieteikto standarta līguma noteikumu izstrādi; un iii) norāžu sniegšanu ES līmenī.

Ņemot vērā visus pašlaik pieejamos pierādījumus un pamatojoties uz paziņojumā “Veidojot Eiropas datu ekonomiku”³⁸ noteiktajiem principiem, Komisija uzskata, ka ir svarīgi atzīt to, ka datus var atkalizmantot, nezaudējot datu kvalitāti un, daudzos gadījumos, nezaudējot konkurētspēju, jo vieni un tie paši dati var būt dažādu produktu vai pakalpojumu pamatā vai tos uzlabot. Tas jo īpaši attiecas uz datu pieejamību apmācībā izmantojamām mākslīgā intelekta lietotnēm; tā ir liela rūpnieciska problēma Eiropā. Vairāk uzņēmumu varētu mudināt iesaistīties datu partnerībās, t. i., attiecībās ar citiem uzņēmumiem, lai pēc iespējas vairāk komerciālo tirgus dalībnieku izmantotu datus maksimāli.

Komisija arī uzskata, ka, lai nodrošinātu godīgus un konkurējošus tirgus LI objektiem un produktiem un pakalpojumiem, kas balstās uz **nepersonizētiem mašīnu ģenerētiem datiem**, kurus ir radījuši šādi objekti, līgumattiecībās ir jāņem vērā šādi **galvenie principi**:

³⁷ <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/public-consultation-building-european-data-economy>.

³⁸ COM(2017) 9, *final*, 11. lpp.

- a) **pārredzamība.** Attiecīgajās līgumattiecībās pārredzami un saprotami ir jānosaka i) personas vai struktūras, kam būs pieejami dati, kurus ģenerē produkts vai pakalpojums, šādu datu veids un detalizācijas pakāpe; un ii) šādu datu izmantošanas mērķis;
- b) **kopējas vērtības radīšana.** Attiecīgajās līgumattiecībās ir jāatzīst, ka, ja ģenerētie dati ir kāda produkta vai pakalpojuma izmantošanas blakusprodukts, šādu datu radīšanā ir iesaistītas vairākas puses;
- c) **komerciālo interešu savstarpēja ievērošana.** Attiecīgajās līgumattiecībās ir jāpievēršas nepieciešamībai aizsargāt datu turētāju un datu izmantotāju komerciālās intereses un noslēpumus;
- d) **neizkropļotas konkurences nodrošināšana.** Attiecīgajās līgumattiecībās ir jāpievēršas nepieciešamībai nodrošināt neizkropļotu konkurenci, kad notiek komerciāli jutīgu datu apmaiņa;
- e) **datu iestrēgšanas iespēju samazināšana līdz minimumam.** Uzņēmumiem, kuri piedāvā produktu vai pakalpojumu, kas ģenerē datus kā blakusproduktu, ir jāatļauj pēc iespējas lielāka datu pārnesamība³⁹. Attiecīgā gadījumā un atbilstīgi tirgus, kurā tie darbojas, īpašībām šiem uzņēmumiem ir arī jāapsver iespēja piedāvāt to pašu produktu vai pakalpojumu bez datu pārsūtīšanas vai tikai ar ierobežotu datu pārsūtīšanu starp produktiem vai pakalpojumiem, kuros ietverta šāda datu pārsūtīšana.

Tā kā notiek diskusijas par datu apmaiņu uzņēmuma darījumos ar uzņēmumiem un laika gaitā tiek uzkrāta aizvien lielāka pieredze, ar šo paziņojumu tiks sākta vēl viena apspriešanās ar ieinteresētajām personām. Pamatojoties uz apkopotās informācijas analīzi, šie principi varētu tikt attīstīti. Komisija turpinās vērtēt, vai šādi grozītie principi un iespējamie rīcības kodeksi ir pietiekami, lai uzturētu godīgus un atvērtus tirgus, un vajadzības gadījumā atbilstoši rīkosies. Tā kā atsevišķu tirgu struktūras ir atšķirīgas, tās varētu būt jāpapildina ar konkrētai nozarei paredzētiem pasākumiem.

Veidojot iniciatīvu “Eiropas rūpniecības digitalizācija”⁴⁰, Komisija jau ir rīkojusies un atbalstījusi rūpniecību, cita starpā piešķirot finansiālu palīdzību rūpniecības datu platformām un inovāciju centriem programmas “Apvārsnis 2020” ietvaros. Turpinot šos pūliņus, saskaņā ar programmu “Apvārsnis 2020” paredzētie pētniecības un inovācijas pasākumi 2018.–2020. gadā⁴¹ (jo īpaši “rūpniecības un personas datu platformas”) sekmē uzticamu un drošu platformu un privāto dzīvi neskarošu analītisko metožu izstrādi drošai konfidencialu

³⁹ Tie var būt dati, ko ģenerējuši roboti rūpnieciskajos procesos un kas nozīmīgi pēcpārdošanas pakalpojumu sniegšanā (piemēram, remonts un apkope), vai dati par pakalpojumu sniedzēju vērtējumu.

⁴⁰ COM (2016) 180 *final*.

⁴¹ http://ec.europa.eu/research/participants/data/ref/h2020/wp/2018-2020/main/h2020-wp1820-leit-ict_en.pdf.

rūpniecības un personas datu apmaiņai, vienlaikus veicinot atbilstību attiecīgajiem tiesību aktiem (piemēram, tiesību aktiem par datu aizsardzību).

Datu apmaiņas atbalsta centrs saskaņā ar Eiropas infrastruktūras savienošanas instrumenta programmu ievieš pasākumu kopumu, kas atvieglos privātā sektora datu apmaiņu papildus valsts sektora datiem. Tas piedāvās zināšanas un palīdzību datu apmaiņā, sniedzot paraugprakses piemērus un informāciju par LPS, pašreizējiem līgumu modeļiem un citiem juridiskajiem un tehniskajiem aspektiem. Tas arī palīdzēs izstrādāt šim paziņojumam pievienotajā dienestu darba dokumentā paredzētās norādes⁴², kontrollapas un arī parauglīguma punktus, ja tie tiks uzskatīti par lietderīgiem. Darbā tiks ņemti vērā Sadarbības programmas rezultāti 2016.–2020. gadā (*ISA*²).

Komisija arī turpinās pētīt iespēju **stimulēt lietojumprogrammu saskarņu izmantošanu**, piemēram, e-pārvaldē un darbībās, kuras ir saistītas ar “vienreizējas sniegšanas” principu. Pašlaik daudziem uzņēmumiem ir lieli neizmantoto datu aktīvi un tiem nav vajadzīgo līdzekļu vai veiktspējas šo datu analīzei vai ar šiem datiem saistītu komerciāli interesantu pakalpojumu radīšanai. Piemērotā veidā izmantojot lietojumprogrammu saskarņu, varētu rasties iespējas radīt jaunuzņēmumu ekosistēmas, gūt labumu no izmantotā aktīva un palīdzēt uzņēmumiem radīt jaunus pakalpojumus un produktus. Tā tas noticis finanšu nozarē, kur piekļuve konkrētiem banku datiem, izmantojot labi izstrādātas lietojumprogrammu saskarņu, pavēra iespēju pilnīgi jaunai ekosistēmai tādiem finanšu pakalpojumiem kā personalizēti padomi par ikdienas tēriņiem, ko pilnīgi kontrolē un pārvalda finanšu iestādes, kuras citādi nevarētu piedāvāt šādus pakalpojumus. Lietojumprogrammu saskarņu ieviešanas un izmantošanas pamatā ir jābūt vairākiem principiem: stabilitātei, uzturēšanai dzīves cikla laikā, izmantošanas vienveidībai un standartiem, lietotājam ērtai izmantošanai un drošībai.

Visbeidzot, Komisija turpinās veicināt **testus** un **demonstrācijas** īpaši izraudzītās jomās, piemēram, attiecībā uz plaša mēroga satīklotu un automatizētu pārvietošanos digitālajos pārrobežu koridoros. Darbs šajos koridoros ir saistīts ar 29 dalībvalstu un EEZ valstu parakstīto Nodomu vēstuli, Frankfurtē notikušo apaļā galda apspriedi ar nozares un dalībvalstu pārstāvjiem un Digitālo dienu 2018. gadā, kad ES un EEZ dalībvalstis un attiecīgās nozares ieinteresētās personas apņēmas veikt šīs darbības. Pieredze šajos koridoros cita starpā palīdzēs testēt tehniskos un juridiskos līdzekļus piekļuvei transportlīdzekļu datiem un citiem komerciāli svarīgiem datiem un to atkalizmantošanu satīklotas un automatizētas pārvietošanās ekosistēmā, un pieredze var palīdzēt, izstrādājot papildu ES norādījumus par šo digitālā vienotā tirgus aspektu.

⁴² SWD(2018) 125.

b) Piekļuve privātā sektora datiem sabiedrības interesēs — datu apmaiņa uzņēmuma darījumos ar valsts iestādēm (B2G)

Komisija arī izvērtē datu apmaiņu starp uzņēmumiem un valsts sektoru. Valsts sektora struktūras, īstenojot lielu skaitu pilotprojektu, ir sākušas vērtēt iespēju pieņemt politikas lēmumus un uzlabot publiskos pakalpojumus, pamatojoties uz datu analīzi.

Šajā saistībā ļoti svarīgi ir dati, kuri ir pieejami tādiem uzņēmumiem kā telekomunikāciju operatori, tiešsaistes platformas, automobiļu ražotāji, mazumtirgotāji vai sociālie plašsaziņas līdzekļi. Šo datu izmantošana var palīdzēt, piemēram, precīzāk reaģēt uz epidēmijām, labāk plānot pilsētvidi, uzlabot ceļu satiksmes drošību un satiksmes pārvaldību, kā arī uzlabot vides aizsardzību, tirgus uzraudzību vai patērētāju tiesību aizsardzību.

Vācot oficiālo statistiku, šādu datu analīze var būt rentablāka un ātrāk sniegt rezultātus par tādiem aspektiem kā iedzīvotāju pārvietošanās, cenas, inflācija, interneta ekonomika, enerģētika vai satiksme. Tas var arī samazināt slogu uzņēmumiem un iedzīvotājiem, kuriem vairs nebūtu jāpiedalās aptaujās. 2017. gada paziņojumā “Veidojot Eiropas datu ekonomiku”⁴³ tika apspriestas šīs iespējas, un Digitālā vienotā tirgus stratēģijas vidusposma novērtējumā turpinājās šā jautājuma izpēte.

Apspriešanās rezultāti saistībā ar Direktīvas par -valsts sektora informācijas atkalizmantošanu⁴⁴ pārskatīšanu liecināja par atbalstu idejai kopumā uzlabot privātā sektora datu pieejamību valsts iestādēm un zinātniskiem nolūkiem. Tomēr datu turētāji norādīja uz nepieciešamību atrisināt vairākas problēmas, tostarp saistībā ar kompensāciju, kas ļautu atgūt datu apkopošanā vai pielāgošanā veiktos ieguldījumus.

Visām šajā saistībā veiktajām darbībām ir jābūt pilnīgi atbilstīgām tiesību aktiem par personas datu aizsardzību.

Ņemot vērā pašreizējo pieredzi un apspriešanās ar ieinteresētajām personām rezultātus, Komisija uzskata, ka turpmāk minēto **galveno principu** ievērošana varētu palīdzēt piegādāt valsts sektora struktūrām privātā sektora datus ar preferenciāliem atkalizmantošanas nosacījumiem.

a) **Privātā sektora datu izmantošanas samērīgums.** Pieprasījumiem par privātā sektora datu piegādi ar preferenciāliem atkalizmantošanas nosacījumiem ir jābūt pamatotiem ar skaidrām un pierādāmām sabiedrības interesēm. Privātā sektora datu pieprasījumam ir jābūt saprātīgam un saistītam ar sabiedrības interesēm, kā arī samērīgam detalizētības, nozīmības un datu aizsardzības ziņā. Privātā sektora datu piegādes un atkalizmantošanas izmaksām un pūliņiem ir jābūt samērīgiem salīdzinājumā ar paredzamajiem sabiedrības ieguvumiem.

⁴³ Sk. arī: Komisijas dienestu darba dokuments SWD(2017) 2 *final*.

⁴⁴ COM (2018) 234.

b) **Nolūku ierobežošana.** Privātā sektora datu izmantošanai ir jābūt skaidri ierobežotai līdz vienam vai vairākiem nolūkiem, kuri ir jānorāda pēc iespējas skaidrāk uzņēmuma un valsts iestādes sadarbības līguma noteikumos. Tajos var būt ietverts šo datu izmantošanas ilguma ierobežojums. Privātā sektora uzņēmumam ir jāgūst īpaša pārlicība, ka iegūtie dati netiks izmantoti nesaistītās administratīvās vai tiesiskās procedūrās. Šajā saistībā modelis varētu būt stingrie juridiskie un ētiskie noteikumi attiecībā uz statistikas konfidencialitāti Eiropas Statistikas sistēmā.

c) **“Nekaitēt”.** Uzņēmumu un valsts iestāžu sadarbībai datu jomā ir jānodrošina, ka tiek ievērotas leģitīmās intereses, galvenokārt tirdzniecības noslēpumu un citas komerciāli jutīgas informācijas aizsardzība. Uzņēmumu un valsts iestāžu sadarbībai datu jomā ir jāļauj uzņēmumiem turpināt pārvērst naudā no attiecīgajiem datiem gūtos labumus attiecībā pret citām ieinteresētajām personām.

d) **Datu atkalizmantošanas nosacījumi.** Uzņēmumu un valsts iestāžu sadarbības līgumiem datu jomā ir jābūt savstarpēji izdevīgiem, vienlaikus atzīstot sabiedrības interešu mērķi, piešķirot valsts sektora struktūrai preferenciālu režīmu salīdzinājumā ar citiem klientiem.

Tam jo īpaši jāatspoguļojas saistībā ar vienošanos par kompensāciju, kuras apmēru var salāgot ar attiecīgo sabiedrības interešu mērķi.

Pret uzņēmumu un valsts iestāžu sadarbības līgumiem datu jomā, kuros piedalās vienas un tās pašas iestādes, kuras pilda vienas un tās pašas funkcijas, ir jāizturas nediskriminējoši.

Uzņēmumu un valsts iestāžu sadarbības līgumiem datu jomā ir jāsamazina nepieciešamība vākt datus, piemēram, aptaujās. Tam ir jāsamazina kopējais slogs iedzīvotājiem un uzņēmumiem.

e) **Mazināt privātā sektora datu ierobežojumus.** Lai novērstu iespējamus privātā sektora datu ierobežojumus, tostarp neobjektivitāti, uzņēmumiem, kuri piegādā datus, ir jāpiedāvā saprātīgs un samērīgs atbalsts, lai palīdzētu novērtēt norādītajiem mērķiem nepieciešamo datu kvalitāti, tostarp attiecīgā gadījumā ar iespēju veikt revīziju vai citādi pārbaudīt datus. Uzņēmumiem nedrīkst pieprasīt uzlabot attiecīgo datu kvalitāti. Savukārt valsts struktūrām ir jānodrošina, ka dati no dažādiem avotiem tiek apstrādāti tā, lai nepieļautu iespējamu “atlases neobjektivitāti”.

f) **Pārredzamība un sabiedrības līdzdalība.** Uzņēmumu sadarbībai ar valsts iestādēm ir jābūt pārredzamai līguma pušu un to mērķu ziņā. Ir jāpublisko valsts struktūru nodomi un uzņēmumu sadarbības ar valsts iestādēm paraugprakse, ja vien tas neapdraud datu konfidencialitāti.

Komisija **organizēs augsta līmeņa apaļā galda apspriešanos par piekļuvi privātā sektora datiem sabiedrības interesēs**, lai turpinātu izskatīt šo tematu. Pienācīga uzmanība tiks pievērsta tam, kā norisinās sarunas dažos virzienos (piemēram, par šādu datu atkalizmantošanu oficiālajā statistikā). Iepriekš minētie principi tiks ierosināti kā pamats turpmākajām apspriedēm ar ieinteresētajām personām. Komisija turpinās vērtēt, vai šie pasākumi ir pietiekami, lai stimulētu datu apmaiņu uzņēmumu darījumos ar valsts iestādēm, un vajadzības gadījumā pievērsīsies situācijai, veicot atbilstošus pasākumus, tostarp iespējamus pasākumus konkrētās nozarēs.

5. Secinājumi

Šajā paziņojumā Komisija ir izklāstījusi pasākumus, kuri atvieglos uzņēmumu un valsts iestāžu piekļuvi datiem no dažādiem avotiem, nozarēm un disciplīnām ES un to atkalizmantošanu. Kopā ar jau ieviestajām iniciatīvām, piemēram, jauno personas datu aizsardzības tiesisko regulējumu, kas stājas spēkā 2018. gada maijā, priekšlikumu par nepersonizētu datu brīvu apriti un iniciatīvām par savienojamības uzlabošanu un augstas veiktspējas datošanas stimulēšanu, šie pasākumi izveidos uzticamu Eiropas vienotu datu telpu, ko atbalstīs gan ES mēroga politikas pasākumi, gan mērķtiecīgs pētniecības un inovācijas finansējums. Tie ir ļoti svarīgi ES ekonomikas izaugsmei un konkurētspējai.

Komisija aicina līdztiesīgos likumdevējus strādāt tā, lai varētu ātri pieņemt ierosinātās datu paketes tiesību aktus⁴⁵ un tādējādi nodrošināt, ka ES var pilnībā izmantot datu ekonomikas sniegtās priekšrocības. Tā arī aicina dalībvalstis un ieinteresētās personas veikt ieguldījumu paziņotajos pasākumos un iniciatīvās.

⁴⁵ COM (2018) 234.